Høgskolen i Sørøst-Norge

Frihet til å lære eller fritak fra læring?

Barns læring i barnehagen – mellom styring og ledelse
Trondheim, 26.-27.10.2016
Thomas Moser

Anledningen

Gratulere med flott og viktig bok!

HOVEDMOMENTER I INNLEGGET

- Hvorfor er læringsbegrepet så vanskelig for barnehagen?
- Læringsforståelse(r); Mer fokus på læring i dag en før?
- Barnehagen som læringsarena, barn som læringsaktører
- Danning, læring, omsorg, lek (oppdragelse)

Frihet til å lære eller fritak fra læring?

- Barn skal ha og ønsker seg frihet når det gjelder hva, når, hvordan og hvor lenge de vil lære.
- Vil barn først og fremst lære, eller vil de mestre, leker sammen med andre, (og kunne det som trengs for det), ha en gøy og meningsfull hverdag, tilegne seg kulturelle ferdigheter?
- Barn i barnehagen vil ikke plages med pålagt, skolifisert læring (hva nå det er).
- Rammeplanen legger opp til mål (erfaringer) som representerer BH samfunnsoppdrag. Profesjonell, juridisk, etisk forpliktelse.
- Barna har rett til å lære, fritak fra læring er derfor ingen alternativ.

En rivende utvikling på nok så kort tid …

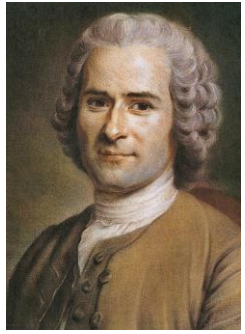

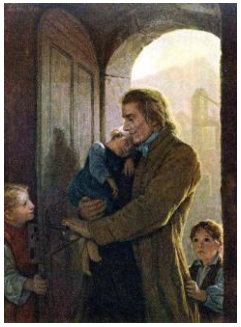

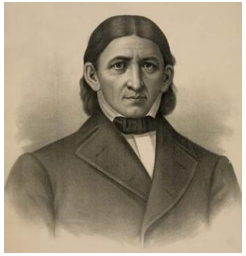

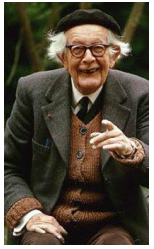

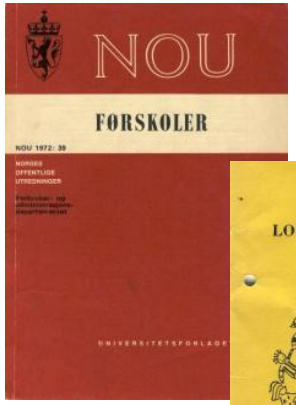

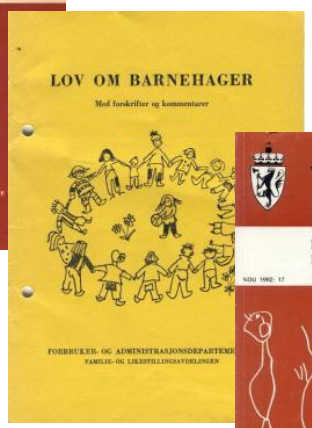

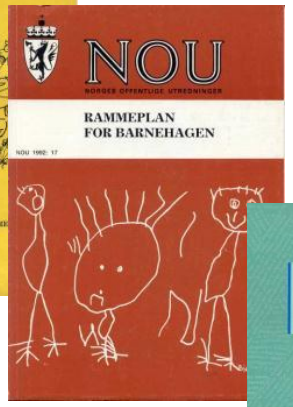

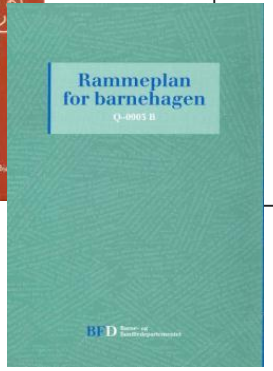

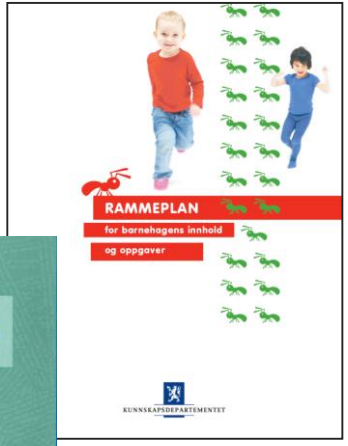

Norske Barnehagepionerer

Høgskolen i Bergen

HSN Høgskolen i Sørøst-Norge

Noen personlige betraktninger om «barnehagetradisjoner» og kunnskapsregimet

- Handlings- og praksisrettet kunnskap dominerer, relativ forskningsuavhengig (praksis-kunnskapsautonomi)
- Forskningsbasert kunnskap hentet inn fra etablerte akademiske fag (importkunnskap)
- Personalet er barns advokater (verdibasert kunnskap)
- En lang periode uten styring utenfra -> Sektoren selv bestemte hva som er relevant og riktig (sektorautonom kunnskap)
- De sterke personers (flerstemte) stemmer (personbunnet kunnskap, mesterlære)
- Vern om sektorens erfaringsbasert kunnskap og felles narrative (kunnskapsselektering)
- Nyere tid: skepsis og kritikk mot kunnskap utenfra (kunnskapsimperialisme)
- Konsekvenser for barnehagelærerutdanning, noe forskning ja - noe forskning nei (en viss orienteringsløshet)

Eksempel på tradisjon og for at samfunnsinstitusjonen reflekterer samfunnet … (Daginstitusjoner - Forskrift 1954)

- Daginstitusjonene skal ha tilsyn med og omsorg for barna den tid de er i institusjonen og gi barna høve til lek og sysselsetting under kyndig pedagogisk ledelse.
- Institusjonene skal i samarbeid med barnas foresatte fremme barnas utvikling og deres sosiale tilpassing, idet det tas omsyn til det enkelte barns fysiske og psykiske forutsetninger.
- I halvdagsinstitusjoner bør barna spise minst ett måltid mat om dagen, i heldagsinstitusjoner minst to måltider. Kosten må være fullverdig (sikringskost).
- Det må sørges for at barna er ute i fri luft og at de i løpet av dagen får den hvile som er nødvendig for deres alder.
- Særlig vekt skal legges på at barn trives og føler seg trygge. Kroppslig refsing må ikke nyttes, jfr. Barnevernloven § 42, annet ledd. Også enhver annen form for straff må unngås.

I lyset av dagens debatt om barnehagens tradisjon, dokumentasjon og kartlegging (Daginstitusjoner - Forskrift 1954)

- Institusjonen bør ha et kartotek med kartotekkort for hvert enkelt barn, hvor de viktigste data om barnet er greit og oversiktlig registrert.
- Det bør videre føres journal (dagbok) over hvert barn. I journalen føres de opplysninger om barnet som en mener er av betydning, om barnets fysiske og psykiske helsetilstand, dets atferd, framgang og trivsel ved institusjonen, kontakt med personalet, barnegruppen og de enkelte barn, spesielle interesser og anlegg etc.

Tradisjoner utfordres fra flere sider…

NoUer, Stortingsmeldinger, planer, (internasjonale) rapporter

Strategien omfatter følgende fire tematiske satsningsområder: Danning og kulturelt mangfold, et godt språkmiljø for alle barn, barn med særskilte behov og pedagogisk ledelse.

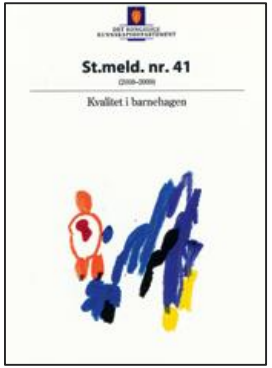

Meld. St. 19 (2015–2016) Melding til Stortinget
Tid for lek og læring - Bedre innhold i barnehagen (s. 5)

DET KONGELIGE KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Regjeringen vil gi alle barn en trygg og god tid i barnehagen. Derfor styrker vi kvaliteten på barnehagetilbudet. Følgende mål ligger til grunn for denne meldingen:

- Trygge barnehager av høy kvalitet som er tilgjengelige for alle.
- En barnehage som gir alle barn et godt tilbud som er tilpasset deres behov.
- Barna skal trives, utvikle seg og lære.
- Når barna begynner på skolen, skal de kunne snakke norsk, samarbeide og samhandle med andre og ha lyst til å lære.

Meld. St. 19 (2015–2016) Melding til Stortinget
Tid for lek og læring - Bedre innhold i barnehagen, s. 67

Det allmennpedagogiske tilbudet

Regjeringen vil

- at ny rammeplan skal gi tydeligere føringer for hvordan eier, styrer, barnehagelærere og andre ansatte skal sikre at alle barn får et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud.
- at rammeplanen skal tydeliggjøre kravet til at alle barnehager skal ha en systematisk pedagogisk praksis.
- at ny rammeplan skal tydeliggjøre krav til barnehagenes lokale arbeid med rammeplanen.
- at ny rammeplan skal ha tydelige krav til barnehagens arbeid for et godt omsorgs- og læringsmiljø, inkludert forebygging, avdekking og håndtering av mobbing.
- tydeliggjøre i rammeplanen at barn skal ha daglig fysisk aktivitet og et sunt kosthold i barnehagen.
- tydeliggjøre i rammeplanen at barnehagen har ansvar for å utvikle barnas toleranse for et mangfoldig samfunn og dermed bidra til å demme opp for fordommer og diskriminering basert på kjønn, legning, funksjonsnedsettelse, etnisitet, kultur, religion og livssyn.
- at kravet til progresjon i barnehagens innhold skal fremkomme tydeligere i ny rammeplan.
- at ny rammeplan tydeliggjør det språklige og sosiale utbyttet barn skal ha med seg etter endt barnehagetid.

Et kjernetema i barnehagens «læringsdiskurser»

- Her og nå versus senere i livet
- Nåtid versus fremtid
- Her og nå: gøy, trivsel, barnesentrert, rettighetsbasert
- Senere i livet: utidig påvirkning/innblanding i barns liv, instrumentalisering, disiplinering, perfeksjonere barn (jf. tidlig innsats), skolifisering, uetisk

Hvorfor er læringsbegrepet så vanskelig å håndtere i barnehagen? Eller er det det?

(se også: Moen, Gotvassli, Granrusten, 2016; se kap. 10 Moen & Gotvassli))

- Barnehagens tradisjon (men hva er det?)
- Opplevde trusler utenfra – reformer, revisjoner, globalisering? (er det bare farlig?)
- Barnehagen skal ikke være skole (men hva skal den være?)
- Barnehagen skal ha en annen læringskultur (enn hva?)
- Kritisk til læring som uttrykk av en skepsis mot (utviklings-)psykologien? (men er læring psykologisk eller et allmenn menneskelig begrep?)
- Likestilles læring med instruksjonsbasert undervisning?
- Legges det til grunn et svært snevert læringsforståelse? (se Lillemyr, 2016, kap. 2)
- «Profesjonelle uklarheter», mangel på/for snevert kunnskap?

Vanskelig å forholde seg til læring pga. av tradisjoner i Akademia som påvirker barnehagefeltet sterkt? (en grov forenkling, men likevel …)

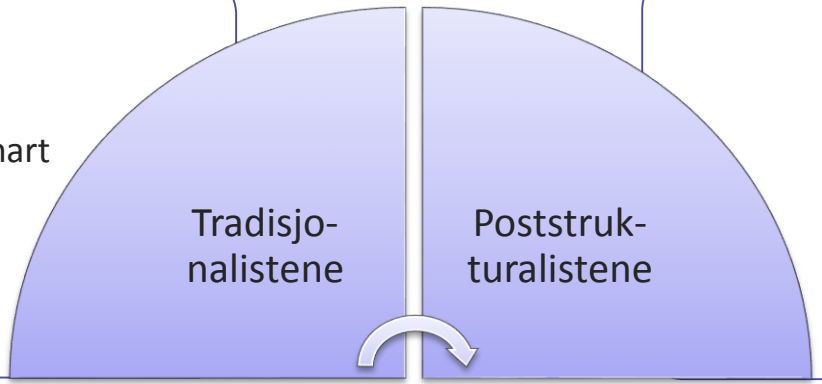

- Slik det var før (?)
- Barneperspektiv
- Den nordiske barnehagens egenart
- Kvalitativ og multimetode

- Slik snakker vi om det som er (diskurser)
- Kjønn, makt
- Posisjonering
- Interseksjonalitet
- Posthuman
- Metodekritisk, kvalitativ

- Slik det bør være
- Barn som aktør og borger
- Rettigheter
- Metodekritisk og multimetode

- Slik er det
- Effekter/outcome
- Måling, intervensjon
- Kvalitet
- Kvantitativ, kvalitativ og multimetode

Ulike syn på læring …

Men likevel, tross alle ulike oppfatninger …

- Man kan ikke ikke lære (læring kan ikke unngås)
- Så lenge mennesker er i aktivitet (aktører) lærer de (læring som livslang prosess)
- Læring er motoren i menneskers og kulturers utvikling (fylogenetisk og ontogenetisk)
- Læring har noe med erfaringsbaserte endringer over tid å gjøre
- Læring er grunnlaget for dannelse, for aktiv deltakende mennesker i (demokratiske) samfunn
- Læring som fenomen er ikke reservert for skolen

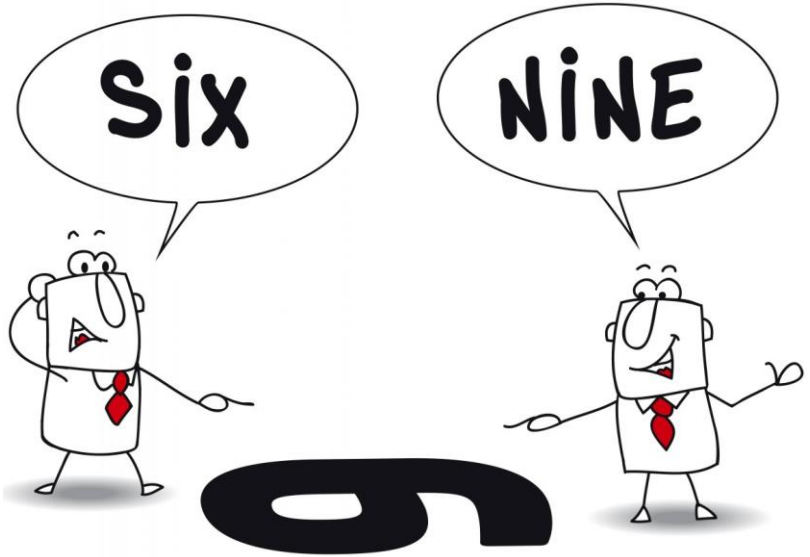

Læring og barnehage

Det finnes knapt noe annen 6-års periode i et livsløp der det læres så mye som fram til 6-årsalderen.

Læring som fenomen, ikledd ulike begrep og formål, har derfor alltid vært sentralt i barnehagen, helt fra de første asylene, til institusjonene preget av pionerne (Balke & Pettersen, 1984) som var sterk inspirert av Fröbel (1966/1862) fram til dagens barnehage (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003; Pape, 2006).

Læring er faktisk mye og mangt

Læringsområder (snevert læring)
- Motorisk læring
- Kognitiv læring
- Sosial læring
- Språklæring
- Emosjonell læring
- Personlighetslæring, identitetslæring

Læringsformer
- Spontan læring
- Intensjonal læring
- Overflate-/dybdelæring
- Situativ læring
- Kulturell læring
- «Mediert» læring

Kontroll over læringen
Pedagogikk/didaktikk
- Selv kontrollert læring
- Pålagt læring
- Påtvunget læring
- Formelle/uformelle læringssituasjoner
- Målkontrollert/-styrt læring
- Åpen, eksplorerende læring

Læringskontekst
- Individuell læring
- Læring i fellesskap
- Organisasjonslæring

Grunnleggende læringsforståelse
- Læring som prosess
- Læring som resultat

Læring: en individuell eller sosial prosess?

Læringens indre og ytre rom (Hermansen, 2003, s. 83 ff)

- Det indre rom: individuell prosessering
- Det ytre rom: læringens sosiale og kulturelle situerthet
- Begge sider må være ivaretatt i en komplett eller helhetlig læringsforståelse! -> læringsarena
- Vektlegges i den aktuelle barnehagediskusjonen det sosiokulturelle perspektivet og rettighetsperspektivet noe for ensidig når det gjelder læring og kunnskap (på kostnad av et noe mer systematisk (læringsrette) pedagogisk arbeid av de profesjonelle)?
- Utfordringene og ansvaret som følger med en sterk vektlegging av barns medvirkning i barnehagen: Nødvendighet for en mer differensiert barnehagefaglig diskusjon?
- Bør det i en profesjonell/profesjonsbasert pedagogikk rettes mer fokus på et individperspektiv, på det lærende barn, enn det som er vanlig for tiden ?

Rammeplanens læringsforståelse

(KD, Rammeplan, 2006, s. 26f)

Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, vitebegjær og lærelyst og bidra til et godt grunnlag for livslang læring. …

Læring foregår i det daglige samspillet med andre mennesker og med miljøet og er nært sammenvevd med lek, oppdragelse og omsorg. Barn kan lære gjennom alt de opplever og erfarer på alle områder. Barns egne interesser og spørsmål bør danne grunnlaget for læringsprosesser og temaer i barnehagen

Læring – passe snevert

Læring betegner relativ varige forandringer …

- av ferdigheter, handling/atferd, opplevelse, kunnskaper
- som har sitt grunnlag i erfaringer
- som foregår i en sosiokulturell kontekst
- som kan forgå hele livet - relativ uavhengig av livsfaser
- Som virker fra her og nå og inn i fremtiden

Læring – ulike erfaringer er grunnlaget

Læring betegner relativ varige forandringer …

- på grunnlag av erfaringer som oppstår gjennom selv kontrollerte/igangsatte handlinger, dvs. planmessige og målrettete løsninger av oppgaver eller mestring av utfordringer (intensjonalitet; meningsfull handling)
- og/eller erfaringer utløst gjennom tilsiktete påvirkninger utenfra (pedagogikk; didaktikk; undervisning; instruksjon)
- og eller/mer tilfeldige/utilsiktete erfaringer (implisitt eller taus læring; sosiokulturelle, økonomiske forhold)

Læring - hva læring er, ikke er eller kanskje kan være

- Læring er en prosess, men ofte snakkes også om læring som resultat (læringsprosess; læringsresultat -> outcome; effekter)
- Læring er ikke identisk med undervisning eller bestemte formidlingsformer!
- Læring foregår i alle kulturelle og sosiale arenaer
- Det kan i dag være vanskelig å skille mellom læring og utvikling
- Læringsresultater kan -i ulik grad– glemmes eller ”mistes” ved manglende praktisering
- Læring er heller sjelden et mål i seg selv: vi lærer som regel ikke kun for å lære men for å oppnå noe

Blir det stadig mer fokus på læring i barnehagen?

Forekomsten av begrepene oppdragelse, omsorg og læring i barnehageloven og i departementenes merknader til loven (§§ 1-5) i 1995 og 2006 (Moser & Tholin, 2007)

	Oppdragelse	Omsorg	Læring	Derav i kombinasjoner
Lov om barnehager, 1995	1	0	0	-
BFDs merknader til lov om barnehager, 1995	6	5	1	Omsorg og oppdragelse Omsorgsansvar Omsorgs- og oppdragelsesoppgaver
Lov om barnehager, 2006	3	2	1	Omsorgs- og oppdrageroppgaver Omsorg, oppdragelse og læring
BFDs merknader til lov om barnehager, 2006	10	11	6	Oppdragelse og læring Omsorg og oppdragelse Læring og omsorg Opplæring Omsorg, oppdragelse og læring Omsorgs- og oppdrageroppgaver Omsorgs- og læringstilbud Oppdragelsesrett Omsorgsansvar Livslang læring

Forekomst av begrepene omsorg, læring, utvikling og lek i RPL 1996 og 2006 (Moser & Tholin, 2007) og i RPL-høringsutkast 2016 (omtrentlig)

	Omsorg	Læring	Utvikling	Lek
Rammeplan for barnehagen, 1995	64 84 kombinert	70 170 kombinert		
Rammeplan for barnehagen, 2006	28 41 kombinert	49 læring 8 lære 90 kombinert	43 utvikling 29 utvikle 10 kombinert	66 lek, leken, leke 3 leker 4 kombinert
RPL Høringsutkast, 2016	14 5 kombinert	14 læring 10 lære 9 kombinert	32 utvikling 20 utvikle 5 kombinert	38 lek, leken, leke 3 leker 11 kombinert

Danning, læring, omsorg, lek (oppdragelse)

Læring og barnehagens samfunnsoppdrag

2006: NY LOV OG NY RAMMEPLAN

Innst. O. nr. 117

(2004-2005)

Innstilling til Odelstinget
fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

Ot.prp. nr. 72 (2004-2005)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om barnehager (barnehageloven)

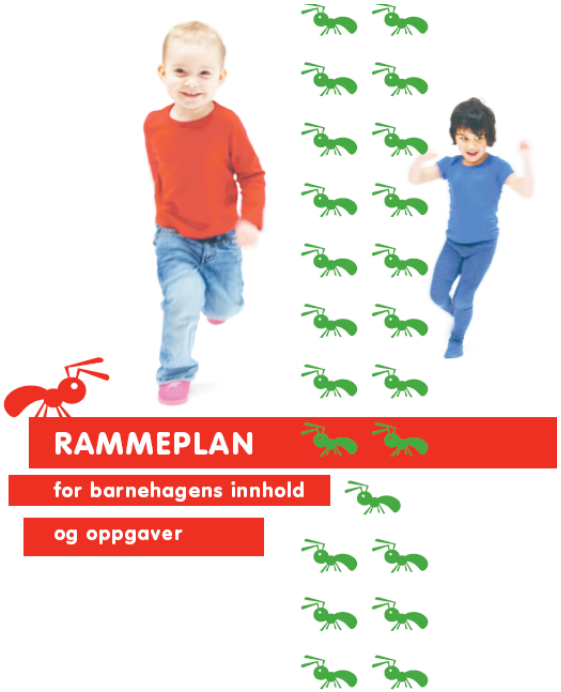

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Barnehagen som læringsarena

- Barnehagen er en pedagogisk virksomhet
- Sentrale oppgavene for denne virksomheten er: dannelse, omsorg, lek og læring (oppdragelse)
- Gjennom loven og rammeplanen har samfunnet gitt barnehagen et forpliktende oppdrag som ”dannelsesinstitusjon”
- Personalet i denne pedagogiske virksomheten må ha et reflektert forhold til hva læring innebærer, hvordan barn (skal) lære(r) og hva dette krever av dem (barnesyn; læringssyn; verdier)
- Barns medvirkning er ET av Lovens/Rammeplanens grunnleggende krav til barnehagen som pedagogisk institusjon (og nesten et mantra i dagens barnehagedebatt)
- Det å medvirke, i ordets rette forstand, forutsetter at den som medvirker har en aktørstatus

Barnehageloven -§1 Formål

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barnehageloven -§1 Formål

Barna skal

- få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang
- lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen
- utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter
- ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger
- møtes med tillit og respekt, og
- BH skal anerkjenne barndommens egenverdi,
- bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap
- fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering

§ 2.Barnehagens innhold

- Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet.
- Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter.
- Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.
- Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.
- Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Rammeplanens «interaksjonistiske» og helhetlige læringsforståelse (KD, Rammeplan, 2006, s. 26f)

- Læring foregår i det daglige samspillet med andre mennesker og med miljøet og er nært sammenvevd med lek, oppdragelse og omsorg.
- Barn kan lære gjennom alt de opplever og erfarer på alle områder.
- Barns egne interesser og spørsmål bør danne grunnlaget for læringsprosesser og temaer i barnehagen

Barnehagen skal fremme læring (KD, Høringsutkast, s. 8)

- I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre.
- Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer og fenomener og bidra til meningsfull samhandling.
- Barnas nysgjerrighet og vitebegjær skal anerkjennes og stimuleres og ligge til grunn for deres læringsprosesser.
- Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt.
- Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser.
- Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring.

Barnehagen skal fremme læring (KD, Høringsutkast, s. 8f)

Personalet i barnehagen skal:

- sørge for et inkluderende fellesskap og legge til rette for helhetlige læringsprosesser som fremmer barnas trivsel og allsidige utvikling
- være oppmerksomme på barnas interesser og engasjement og legge til rette for læring i ulike situasjoner og aktiviteter
- støtte og berike barnas initiativ, undring, nysgjerrighet, kreativitet, læringslyst og tiltro til egne evner
- utvide barnas erfaringer og sørge for progresjon og utvikling i barnehagens innhold
- støtte barnas refleksjoner rundt situasjoner, temaer og fenomener og sammen med dem skape forståelse og mening
- sørge for at alle barn får utfordringer og mestringsopplevelser, og legge til rette for at de kan bidra i egen og andres læring

§ 3.Barns rett til medvirkning

- Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.
- Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.
- Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Barn som læringsaktører

HVA LIKER BARN?

- Være sammen med venner
- Finne på ting selv
- Leke, spenning, utfordring
- Opplevelse og mestring
- Ha det moro, trygt og utfordrende
- Utforskning, og meningsskaping gjennom handling
- Være med på å bestemme mål, innhold, metode, fysiske rammebetingelser
- Inspirerende, engasjerte, støttende og snille voksne

BARN SOM LÆRINGSAKTØR

- Intensjonal handlende
- Sosial orientert, opplevelsessøkende
- Kontroll over læringsbetingelsene
- Igangsette og styre handlinger selv
- Pådriver av egne erfaringer og læring
- (Lære-)Lyst for å forstå og kunne er styrende
- Åpne, spennende prosesser foretrekkes

Må balanseres med barnehagens øvrige samfunnsoppdrag som dannelsesarena, sted for læring og utvikling; planer, strategier, lærings-/utviklingsmål; Barnehagelærerens profesjonalitet.

Barnehagen som danningsarena

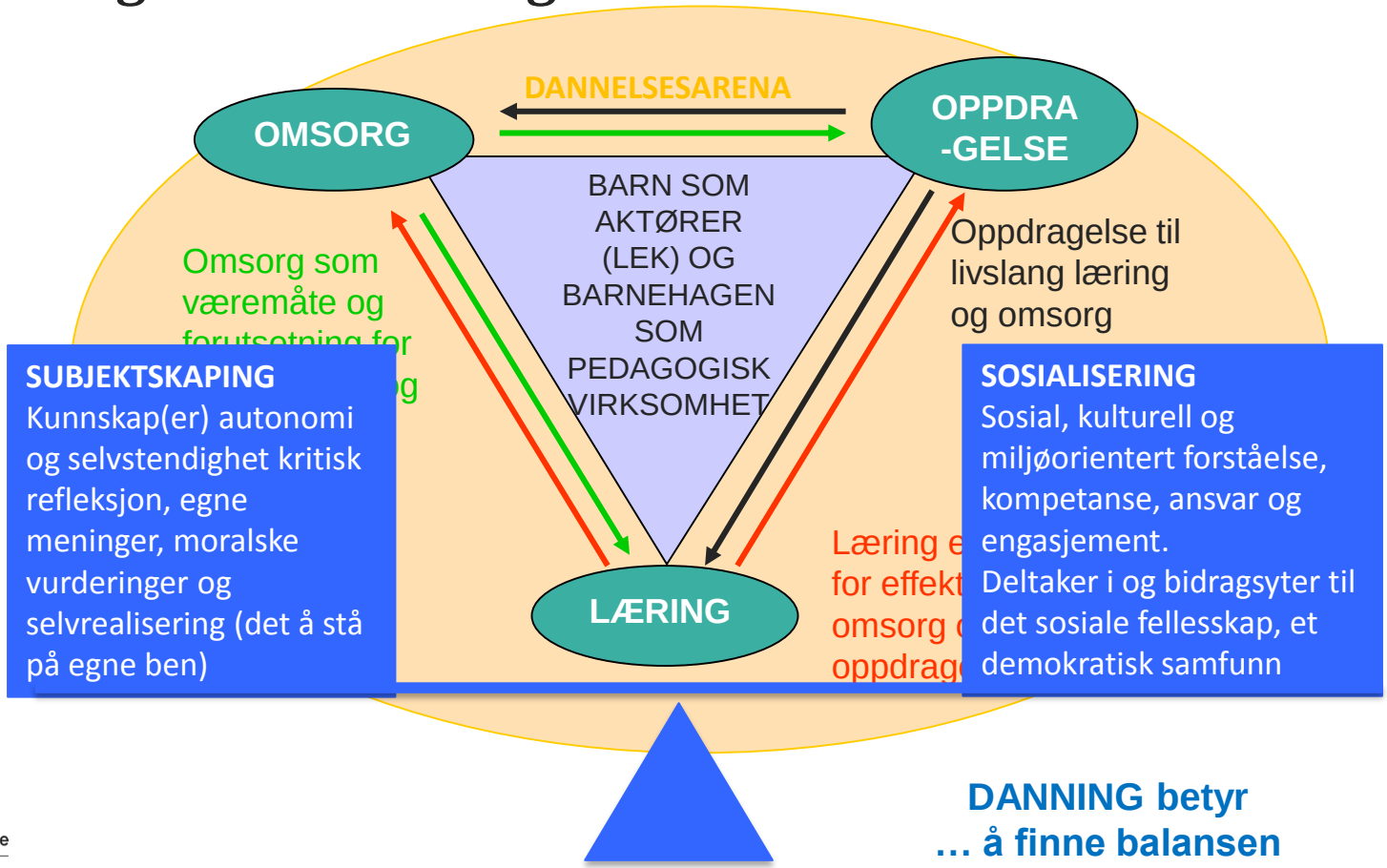

Læring kan man ikke fritas av, den er en uunngåelig prosess i det å være menneske(r) i et samfunn

Læringsprosesser er grunnlag for

- Danning
- Sosialisering
- Omsorg
- Oppdragelse

Men også for

- Lek
- (Sam-)Handling og aktivitet i her og nå
- Ferdigheter, evner, kompetanser

Omvendt, igangsettes og påvirkes læring kontinuerlig gjennom disse forholdene og prosessene

Ulikheter mellom barnehage- og skoleperspektiv

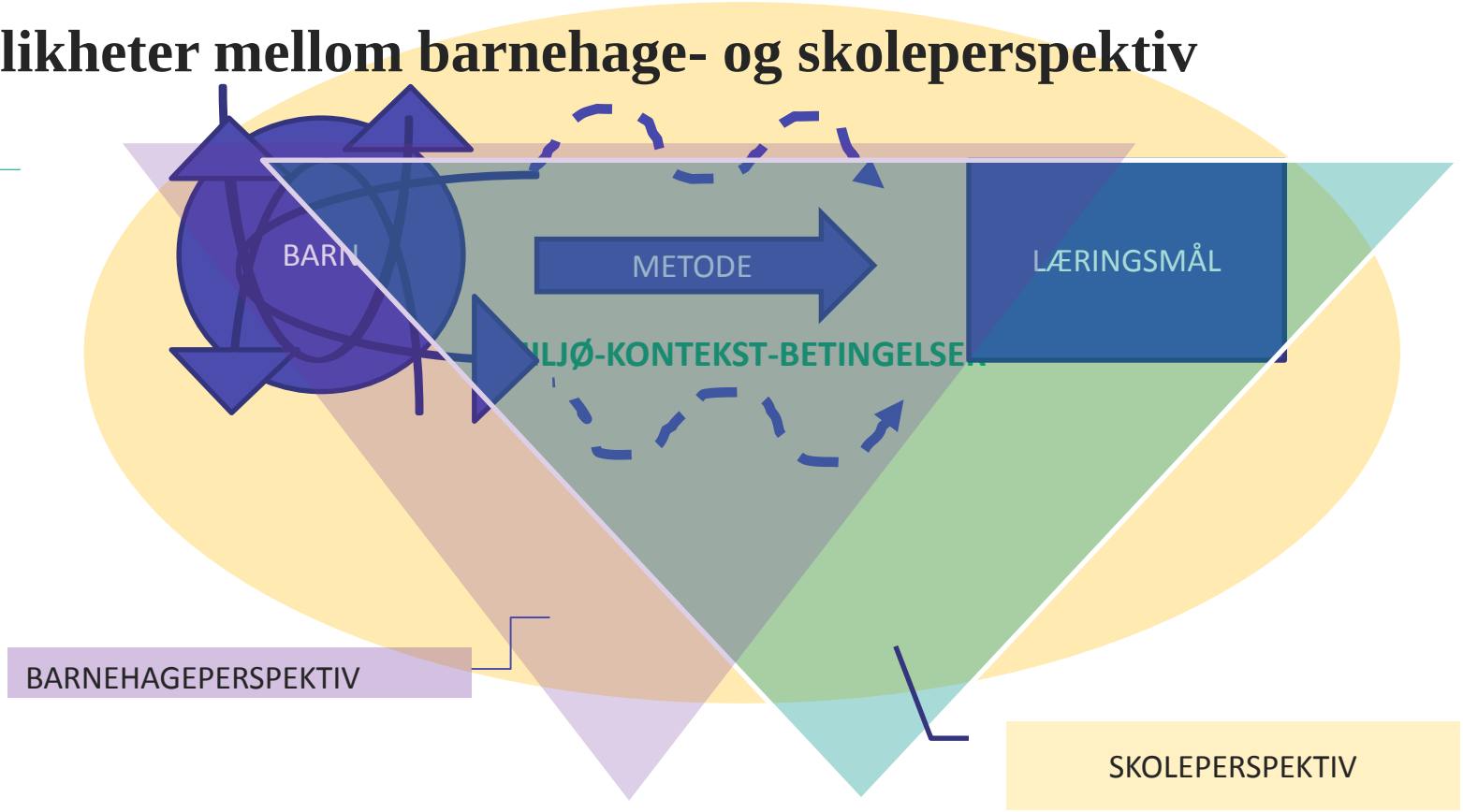

Så: finnes det fundamentale forskjeller i læringsforståelsen mellom skole og barnehage ?

Ja, det er forskjeller:

Skolens læringsforståelse begrunnes først og fremst gjennom læreplanens mål og krav til elevene -> læringsutbytteformulering, måloppnåelse mht. gitte kriterier (og så tilpasses det og differensieres så godt som mulig til den enkelte eleven …)

Barnehagens rammeplan tar utgangspunkt i det individuelle barnets forutsetninger og interesser. Rammeplanens krav (til personalet og institusjon) må så tilpasses til det individuelle barnet og barnegruppen.

Barnehagen skal normalt ikke vurdere måloppnåelse hos enkeltbarn i forhold til gitte kriterier, jf. avsnittet over om dokumentasjon av enkeltbarns utvikling. (RPL, s. 50)

Dette stiller store profesjonelle krav til førskolelæreren (Større enn til allmennlæreren, når det gjelder akkurat dette aspektet)

Systematisk pedagogisk arbeid betyr ikke automatisk…

- At det finnes resultatmål
- At det eneste målet er kognitiv læring og skoleforberedelse (men det bør være et mål …)
- At det brukes standardiserte arbeidsmetoder og innhold
- At det brukes ”programmer og læringspakker”
- At det brukes testpakker og individuell kartlegging
- SYSTEMATISK KAN OG BØR BETY NOE ANNET …

Systematisk pedagogisk arbeid med hensyn til faktorer som påvirker barns trivsel, utvikling, læring og dannelse

(Brostrøm & Veljeskov, 2009, s. 52)

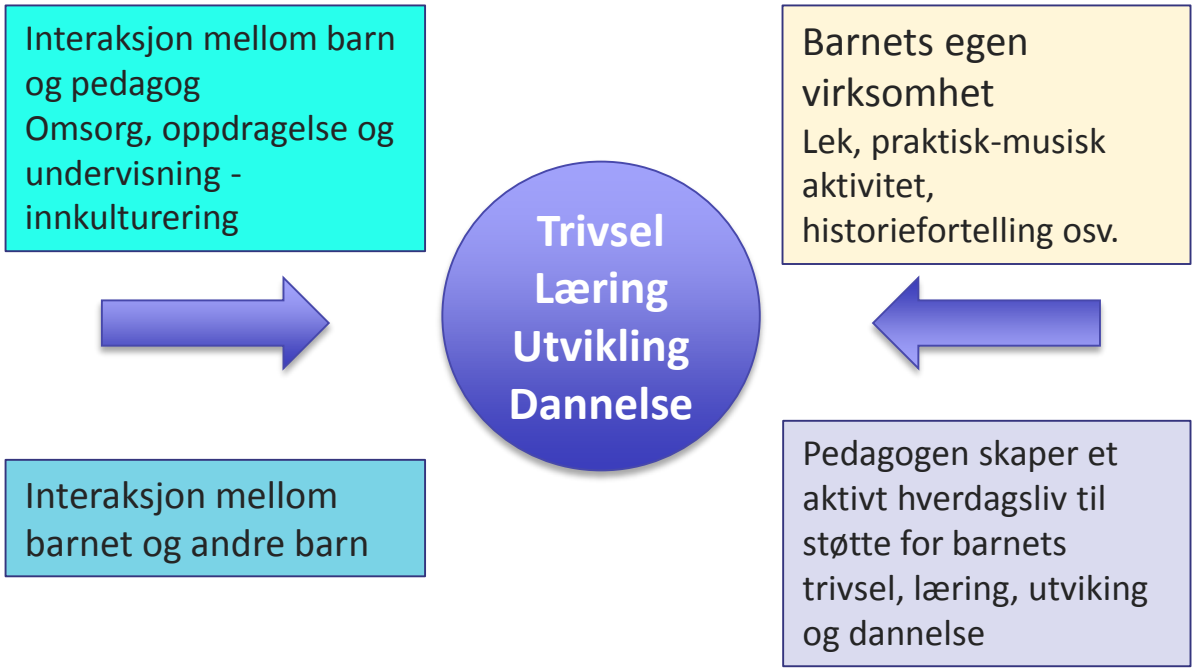

Takk for oppmerksomheten

Norsk ECEC i internasjonal sammenheng